

İSMMMÖ: “Seçim harcamalarının denetimi ve milletvekillerinin seçimden önce tüm ticari işlerini devretmeleri konusunda ücretsiz olarak destek vermeye, ayrıca yasal düzenlemeler yapılana kadar İSMMMÖ'nun web sitesinde, tüm adayların ve seçileceklerin mal beyanlarına yer açmaya hazırız.”

'Ticaretten bağımsız milletvekilleri istiyoruz'

İSMMMÖ'nun (İstanbul Serbest Muhasebeciler Mali Müşarvirler Odası) **"Siyasette Etik- Türkiye ve Dünyada Yasal Altyapı ile Uygulama Örnekleri"** başlıklı raporuna göre, siyasette etik ilkelerin yasal temellere oturmaması seçmen ile seçilen arasındaki ilişkilerin saydamlaşmasına engel oluyor.

Meclis'i seçimden hemen sonra Dokunulmazlıkların Kaldırılması ve Siyasal Etik Yasası'nın çıkarılması konusunda gerekli düzenlemeleri yapmaya çağırarak İSMMMÖ'nun raporunda halkın temsilcisi olması gereken milletvekillerinin, seçmenin karşısında bütünüyle şeffaf olması gerektiği vurgulandı.

Partilerin ve milletvekillerinin bütün ilişkilerinin "dokunulabilir" olması gerektiğini kaydeden TÜRMOB Genel Başkan Yardımcısı ve İSMMMÖ Başkanı Yahya Arıkan şunları söyledi:

"Milletvekilleri ve partiler, şirketlerden, akçeli işlerden, çıkar ilişkilerinden tümüyle 'bağımsız' kılınmalı, malvarlıklarındaki değişiklikler izlenebilmeli, seçilenler tüm zamanlarını kendilerini seçenlerin mutluluğu için çalışmaya ayırmalıdır.

Karmaşık ilişkiler dokunulmazlık zırhının ardında karanlıkta kalmamalı, seçimlerden sonra Yüce Parlamento'nun ilk görevi, dokunulmazlıkların kaldırılması ve siyasette etik ilkelerin yasalaştırılması olmalıdır.

Biz İSMMMO olarak seçim harcamalarının denetimi ve milletvekillerinin seçimden önceki tüm ticari işlerini devretmeleri konusunda ücretsiz olarak destek vermeye, ayrıca yasal düzenlemeler yapılana kadar İSMMMO'nun web sitesinde, tüm adayların ve seçileceklerin mal beyanlarına yer açmaya hazırız."

Seçime doğru vaadlerin havada uçtuğunu, hatta bazı partilerin herkese bir ya da birkaç koldan maaş bağlayacaklarını bile ilan ettiklerini de hatırlatan Yahya Arıkan şöyle devam etti:

"Bazıları seçilirse hep birlikte kanatlanacağız, Avrupa'yı, Çin'i, Amerikayı yakalayacağız! Bazıları seçim programlarını, 'Nasıl olsa unutulur' diye kaleme almış, tozpembe... Adayların çoğu kendini 'yoksulların sesi' sayıyor. Elbette dileğimiz, bunların unutulmaması, gerçekleşmesidir. Verilen sözlerin tutulması, siyasal etiğin temel koşullarından biridir. Bunun için seçimlerden hemen sonra bir 'İzleme Komitesi' oluşturacak ve partilerin kendi verdikleri sözlere ne kadar uyduklarını periyodik raporlar halinde kamuoyuna açıklayacağız."

İSMMMO'nun raporunda yer alan saptamalar şunlar:

SEÇİLENLER TÜMÜYLE "BAĞIMSIZ" OLMALI

Seçenle seçilen arasındaki ilişkilerin tümüyle saydamlaştırılması, seçilenin tüm çıkar odaklarına karşı tümüyle bağımsız kılınması ve seçmenin seçtiği vekilli denetleyebilmesi için şunları öneriyoruz:

1 - Milletvekili ve bakanlar, kendileri, eşleri ve bakmakla yükümlü oldukları kişilerin aynı ve nakdi tüm mal varlığını, TBMM'nin web sitesinde açıklamalı, bunlarda olacak değişiklikleri 7 gün içinde bildirmelidir.

Bu konuda yasal düzenlemeler yapılana kadar İSMMMO'nun web sitesinde, tüm adaylara ve seçilecekler yer açmaya hazır olduğumuzu bildiririz.

2 - Tüm TBMM üyeleri ve dışarıdan atanan bakanlar, seçilme ya da göreve başlamadan önceki işlerini, ortaklıklarını ve bunlara ilişkin hisselerini ya tasfiye etmeli ya da bir kayyım devretmeli, bunları devralacak kişi ya da kurumlar, dönem boyunca devlet kuruluşları ya da yerel yönetimlerle hiçbir akçeli ilişkiye girmemelidir.

3 – Milletvekilleri ve siyasal partilerin, seçim öncesi ve sonrasında elde edeceği tüm gelir kaynaklarına makul sınırlamalar getirilmeli, bunlar tümüyle saydamlaştırılmalı, seçmenin elektronik ortamda izleyip denetlemesine olanak sağlanmalıdır.

4 – Seçimlerden sonra kısa süre içinde bir "Siyasal Etik Yasası" çıkarılmalı, yasanın denetimi Fransız örneğinde olduğu gibi yargıçlardan oluşan özerk ve bağımsız bir "Etik Kurulu"na bırakılmalı, denetlenen ve denetleyen ayrı çatılar altında bulunmalıdır.

5 – Böyle bir sistemin çalışabilmesi için, acilen ve "Siyasal Etik Yasası" ile eş zamanlı olarak, söz ve düşünce özgürlüğü dışında kalan alanlarda milletvekili dokunulmazlıklarına sınırlama getirecek bir yasa çıkarılmalıdır.

DÜNYADAKİ UYGULAMALARDAN ÖRNEK ALALIM

ABD'DE İLK KURALLAR 1883'TE KONDU

Amerika Birleşik Devletleri'nde siyasal etik konusunda ilk reformlar, 1883'te yapıldı. Bu tarihten sonra da birçok kez

yeni düzenlemelere gidildi. 70'li yılların başında yaşanan ve Başkan Richard Nixon'ın istifasıyla sonuçlanan Watergate skandalının ardından, yasal düzenlemeler sıkılaştırıldı.

Buna göre;

* Bir Temsilciler Meclisi üyesi ya da bir Senatör, yalnızca maaşıyla geçinmek zorundadır. Seçilmeden önceki mesleğini icra edemez, bu yolla gelir sağlayamaz. Özel sektör şirketleri veya kuruluşlarında idarecilik veya yönetim kurulu üyeliği görevlerini para karşılığı yapamaz.

* Bir Kongre üyesi, yalnızca verdiği konferanslar veya yazdığı kitaplar için telif geliri elde edebilir. Bu gelirlerin toplamı da maaşının yüzde 20'sini aşamaz.

* Kongre üyelerinin kongre dışı faaliyet sonucu elde edebilecekleri aylık toplam gelirleri, Kamu Yönetici Bareminin 2. derece maaş karşılığının yüzde onbeşi ile kısıtlanmıştır.

- * Başkan da dahil bütün seçilmiş yöneticiler ve bürokrasi her yıl mal bildiriminde bulunmak zorundadır.
- * Sözkonusu kişilerden hiç biri yılda 250 dolardan daha pahalı hediye kabul edemez. Bu sınırı aşan değerdeki hediyeler hazineye kaydedilir.
- * Seçimi kazanan Kongre üyesi, seçilmeden önce bir şirket ya da şirketlerin hisselerine sahipse, bu hisseleri bir çeşit kayyuma devretmek zorundadır.
- * ABD'de seçim kampanyası finansmanının neredeyse tamamını sağlamak adayın işidir. Seçime giren aday seçim masrafları ya da başka gereklerin karşılanması amacıyla hiç bir bağış kabul edemez. Bir adaya seçim başına 1000 dolardan fazla bağış yapmak yasaktır. Ön seçimler de dahil edildiğinde, bir adaya yapılabilecek bağış en fazla 2000 dolarla sınırlandırılmıştır.
- * Şirketlerin, bankaların ve sendikaların seçilecek ya da seçilmiş adaylara, ne amaçla olursa olsun, bağış yapması yasaktır.

FRANSA'DA BAĞIMSIZ DENETİM SİSTEMİ VAR

- * Fransa'da tamamen bağımsız ve özerk bir kurum olan Siyasi Parti Finansmanı ve Seçim Kampanyası Hesapları Ulusal Komisyonu denetleme yapar. Komisyonda 9 üst dereceli hakim görevlidir.
- * Fransa'da bir adaya en fazla 4600 Euro yardım yapılabilir. Seçim sonunda, adayların bankada tutulan hesapları, bağımsız bir kurum tarafından denetlenir.
- * Uygunsuz yardım alanların seçimi iptal edilebilir ve seçim yasağı getirilebilir.
- * Görev sırasında alınan çok küçük hediyelerin dışındakiler, görevden ayrılırken kamuya bırakılır.

ALMANYA'DA BAŞBAKANA VERİLEN HEDİYE DEVLET MALI SAYILIR

- * Almanya'da da başbakan ve bakanlara verilen değerli hediyeler devlet malı sayılır.
- * Milletvekilleri değeri 200 Eurodan fazla olan hediyeleri, meclis başkanlığına bildirmekle yükümlüdür.
- * Milletvekillerinin siyasi çalışmalarını için kişi ve kuruluşlardan bir yıl içinde

kabul edebilecekleri para bağışı 5 bin ile sınırlandırılmıştır.

* Milletvekilleri resmi görevleriyle ilgili uçuşlar için havayolu şirketlerinden bedava bilet alabilir. Ancak söz konusu biletlerin meclis başkanlığına bildirilmesi ve amaç dışı kullanılmaması gerekir.

* Bu kurallar sıkı sıkıya uygulanır. Örneğin 2002 genel seçimlerinden önce Yeşil Milletvekili Cem Özdemir hakkında, milletvekili olarak yaptığı uçuşlar sayesinde havayolu şirketinden aldığı bedava biletleri dostlarına kullandığı iddiasıyla soruşturma açılmış, bir lobiciden düşük faizle kredi aldığı da ortaya çıkınca Özdemir istifa etmişti.

DİĞER ÜLKELERDE DE ETİK YASALARI UYGULAMADA

Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkeler, İsveç, İsrail, Hindistan, Kanada, Japonya, Kore ve Polonya'da da aşağı yukarı aynı kurallar geçerlidir. Örneğin;

- Hindistan'da milletvekillerinin parlamento dışında kazanç elde etmeleri, yönetim kurullarında görev yapmaları tümüyle yasaktır.

- İsveç'te, parlamento dışında bir ayı aşkın çalışmaları halinde, o süreye ilişkin milletvekili maaşları kesilir.

- İsrail'de, parlamento dışı gelirleri milletvekili maaşının yüzde 50'si ile sınırlanmıştır.

- Yunanistan'da milletvekilleri, yönetim kurulu üyeliği, genel yöneticilik veya bunlara vekillik görevlerini üstlenemez.

- Rusya'da Yüksek Arbitraj Mahkemesi tarafından hazırlanan yasa tasarısında, devlet görevlilerinin 4 bin rubleden fazla (150) dolar değerli hediye alması durumunda rüşvetten yargılanması öngörülüyor. ABD'de yabancılardan 305, vatandaşlardan 50 doların üzerinde, İngiltere'de 266 dolardan fazla, Gürcistan'da 80, Fransa'da 45, Singapur'da 32 dolarlık bir sınır var. Kanada'da tamamen yasak.

ÖZEL ŞİRKETLER BİLE KURAL KOYUYOR

Bu tip düzenlemeler uluslararası şirketlerin de gündemine girmiş, hediye ve rüşvet konusunu düzenleyen kurallar konmuştur. Örneğin çok sayıda ulus ötesi şirketin çalışanları için "Çıkar Çatışması, Hediye ve Rüşvet" konusunda şu kurallar sözkonusudur.

"Çalışanlar, çıkar çatışmasına yol açan faaliyetlerden kaçınmalıdırlar. Bu, sınırlı olmamak kaydıyla, olağan iş süreci içinde verilen itibari değere (3) sahip hediyeler veya makul misafirperverlik dışında, şirket paydaşlarına hediye verilmesi veya misafirperverlik sağlanması veya onlardan bu tür şeylerin kabul edilmesini içerir. Hediye karşılığında, ayrıcalık tanınması veya çıkar sağlanmasına ilişkin her türlü anlaşma ve anlayıştan kaçınılmalıdır. İtibari değere sahip olanlar dışındaki hediyeler, çalışanın amirine bildirilmeden ve önceden izni alınmadan kabul edilemezler. Şirket ve çalışanları hükümet memurlarına, adaylara veya diğer şahıslara, iş almak veya sağlamak için rüşvet veya diğer yasadışı ödemeler yapamazlar veya teklif edemezler. Şirket siyasi partilere veya diğer siyasi gruplara finansal destek sağlamaz. Şirket çalışanları, kurumsal bilgi veya pozisyonu kullanarak keşfedilen fırsatlardan kar sağlayamazlar veya başkalarının sağlamalarına yardım edemezler. Şirket çalışanları, meşru iş veya diğer müsaade edilen amaçlar dışında şirket varlıklarına kullanamazlar. Şirket çalışanları şirketle rekabet edemezler.

TBMM'DE BEKLEYEN TEKLİF SORUNU ÇÖZEMEZ

Bu yıl, AKP Sakarya Milletvekili Ayhan Sefer Üstün ve 14 arkadaşı tarafından 19.01.2007'de verilen bir teklifle, TBMM'de bir "Siyasi Etik Komisyonu" Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması önerildi. Teklifin normalde Kasım'da yapılması gereken genel seçimler öncesinde meclis gündemine gelmesi bekleniyordu. Ancak araya erken seçimin girmesi her şeyi değiştirdi. Bu durumda en erken 1 Ekim'de başlayacak yeni yasama döneminde gündeme gelebilecek.

Taslağa göre, TBMM'de ilk kez siyasi etik komisyonu kurulacak. Yurtdışında da araştırma yapabilecek olan komisyonun izni olmadan milletvekilleri hediye alamayacak. Parti değiştiren milletvekilleri, çıkar sağladığı saptanırsa TBMM üyeliğinden çıkarılabilecek.

Ancak bu teklif sorunu çözemez. Çünkü,

- **Kapsamı sınırlıdır:** Taslağa göre milletvekilleri ve bakanlar, devlette ve kamu tüzel kişiliklerinde, bunların ortaklıklarında, meslek kuruluşlarında, sendikalarda görev alamaz, temsilcilik, ücretli iş takipçiliği, hakemlik, komisyonculuk, danışmanlık gibi işleri üstlenemezler ama, milletvekili veya bakan sıfatını kullanmadan mesleklerini icra edebilir, şirketlerini yönetebilir, kamu kurum ve kuruluşları ile aldı verdi ilişkisi olmayan şirketlerde yöneticilik yapabilirler.

- **Dokunulmazlık kalkmadan işlevsizdir:** Taslakta haksız mal edinen milletvekiline hapis öngörülmesine karşın, dokunulmazlık düzenlemesi yok. Suçlanan milletvekili hakkında genel kurulda oylama yapılabilecek ama vekilliği düşmezse yaptırımlar geçersiz kalacak.
- **Dolaylı işlere izin veriyor:** Kamuda ihale yasağında milletvekillerinin yakınlarıyla ilgili sınırlama öngörülmedi. Milletvekilinin ailesi kamu ihalelerine girebilecek.
- **"Nereden buldun" bile yok:** Daha başka eksiklikler de var. Örneğin, haksız mal edinenlerin ömür boyu kamu hizmetinden yasaklanmasına ilişkin ceza kaldırılıyor. Mal varlığıyla ilgili "nereden buldun" şartı aranmayacak. Türk Ceza Kanunu'nda mal bildirimlerinin açıklanması ve haber yapılmasına hapis cezası öngören madde duruyor. Sendikaların en küçük şube yöneticilerini dahi kapsarken, siyasi partilerin il ve ilçe başkanları gibi yöneticilerini kapsam dışında tutuyor.
- **Bağış kaynakları sis perdesinde:** Seçim kampanyası finansmanının ve harcamalarının şeffaflaşması konusundaki düzenlemeler yetersiz. Siyasi partilerin merkez yönetimi dışındaki yetkililerinin ne çeşit bağışları kabul edebilecekleri konusunda bir düzenleme yok.
- **Etik Komisyonunun siyasal bağımsızlığı yok:** Kurulacak etik komisyonunun, partilerin sandalye oranına göre oluşması öneriliyor. Siyasal iktidarın denetlediği bir mekanizma sağlıklı çalışmaz. Ayrıca Komisyonun toplantıları gizli olacak ve kararları sadece TBMM Başkanı açıklayabilecek.

TÜRKİYE'DE YASAL MEVZUAT YETERSİZDİR:

Dünyada uygulama örneklerinin aksine hem mevcut mevzuat, hem de bunlarda yapılması önerilen değişiklikler yetersizdir ve hızla değiştirilmelidir.

Bu konudaki düzenlemeler özetle şöyledir:

- Siyasi partilerin gelir kaynakları 1961 Anayasası döneminde yasal düzenlemeye konu oldu. 1982 Anayasası ve 1984 yasası, "milletvekilleri, kamu kesiminde, sivil toplum örgütlerinde görev yapamazlar, çalışamazlar" kuralını koydu, ancak bunun dışındaki tüm alanları, bir iki istisna dışında serbest bıraktı.

- Halen geçerli mevzuat aşağıdaki yasaların çevresinde şekilleniyor:

1) 3069 Sayılı TBMM Üyeliği ile Bağdaşmayan İşler Hakkındaki Kanun. Bu kanun milletvekillerinin özel kurum ve kişilerle iş ilişkisini kapsamıyor. Bu alanda denetimi de yok.

2) Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzlukla Mücadele Kanunu. Bu kanun da mal bildiriminde saydamlığı içermiyor.

3) Devlet Memurları Kanunu,

4) 3628 sayılı Mal Bildirimi Yasası.

- Sözkonusu yasalar da, milletvekillerinin özel kurum ve kişilerle iş ilişkilerini kapsamıyor ve mal bildiriminde saydamlığı öngörmüyor.

5) 5176 Sayılı ve 25.5.2004 tarihli Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ise kamu görevlilerinin uymaları gereken saydamlık, tarafsızlık, dürüstlük, hesap verebilirlik, kamu yararını gözetme gibi etik davranış ilkeleri belirlemek ve Kamu Görevlileri Etik Kurulunu oluşturmayı düzenliyor.

Ancak bu yasa da kamu işçilerinden KİT yönetim kurulu üyelerine kadar herkesi kapsamına almasına karşın Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Bakanlar Kurulu üyeleri, Türk Silahlı Kuvvetleri ve yargı mensupları ile üniversiteleri kapsamı dışında bırakıyor.

ETİK YASASI İLE İLGİLİ DAHA ÖNCEKİ GİRİŞİMLER:

TBMM'de "Siyasi Ahlak Komisyonu" kurulması ile ilgili ilk yasa teklifi, 1997 yılında ANAP 20. Dönem İstanbul Milletvekili Bülent Akarcalı tarafından verildi. Diğerleri ile birleştirilerek Anayasa Komisyonu'nda görüşülen teklif kabul edildi ama yasalaşamadı.

Akarcalı, yasa teklifini 21. Dönemde de (1999') tekrarladı. Anayasa Komisyonu bu kez teklifi reddetti.

Anayasa Komisyonu'nun 9 Temmuz 1999 tarihli raporunda yer alan reddetme gerekçeleri, "Böyle bir teklifin kanunlaşmasının Türkiye Büyük Millet Meclisinin manevi şahsiyetini daha da yıpratacağı ve üyelerin özgürlüklerini kısıtlayacağı, Teklifin geçmişte konjonktüre bağlı olarak kamuoyunun tepkisi doğrultusunda

hazırlandığı, ancak bugün bu itham ve tepkilerin giderek azaldığı, Kanunla kimsenin ahlaklı kılınamayacağı" şeklinde açıklandı.

Konu, Başbakan Bülent Ecevit başkanlığındaki 57. Hükümet'ten Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Cumhur Ersümer ile Bayındırlık ve İskan Bakanı Koray Aydın'ın bakanlıklarındaki rüşvet ve usulsüzlük iddiaları üzerine istifa etmelerinden sonra (Eylül 2001) tekrar gündeme geldi. Hükümet bir Siyasi Ahlak Yasası tasarısı üzerinde çalıştı ama teklif 21. Dönem sonunda kadük oldu.

2002 sonunda (22. Dönem -58. Hükümet) CHP İstanbul milletvekili Algan Hacaloğlu ve 58 arkadaşı tarafından TBMM Başkanlığı'na "Siyasi Ahlak Yasası" ile ilgili yasa teklifi verildi. Teklif ile TBMM'de bir "Etik Komisyonu" kurulması öngörülüyordu. Bunun da sonu diğerleri gibi oldu.